

ZŠ a MŠ Prameny, Karviná, příspěvková organizace

PROGRAM PREVENCE
PROTI ŠIKANĚ

Obsah

- 1 Předmět programu
 1. 1 Základní metodické pokyny MŠMT
- 2 Vymezení základních pojmů
 2. 1 Šikanování
 2. 2 Verbální šikana
 2. 3 Fyzická šikana
 2. 4 Neverbální šikana
- 3 Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků
 3. 1 Odpovědnost školy a ochrana zdraví žáků
 3. 2 Odpovědnost pedagogického pracovníka
- 4 Prevence proti šikanování
 4. 1 Školní vzdělávací program
 4. 2 Systém primární prevence rizikových projevů chování
 4. 3 Systém dalšího vzdělávání školy
 4. 4 Informování pedagogických pracovníků
 4. 5 Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně
 4. 6 Školní řád
 4. 7 Spolupráce se specializovanými institucemi
 4. 8 Výchovní opatření
 4. 8. 1 Další spolupráce s agresorem
 4. 8. 2 Konkrétní výchovní opatření
 4. 8. 3 Spolupráce s třídním kolektivem
 4. 9 Krizová telefonní linka k šikaně
- 5 Krizový plán a postupy při řešení šikanování
 5. 1 Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy
 5. 1. 1 Podezření pedagogického pracovníka na šikanu
 5. 1. 2 Prokázaná šikana
 5. 1. 3 Postup ředitele školy
 5. 2 Vyšetřování šikany
 5. 2. 1 Počáteční šikana
 5. 2. 2 Pokročilá šikana s neobvyklou formou
 5. 3 Konkrétní krizový plán školy (bez ohledu na závažnost případu)
 5. 3. 1 Prvotní reakce školy

- 5. 3. 2 Seznámení pedagogů s případem šikany
- 5. 5. 3 Individuální schůzky rodičů aktérů případu
- 5. 3. 4 Třídnická hodina pro žáky
- 5. 3. 5 Výchovní opatření
- 5. 4 Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR
- 5. 5 Postup rodičů při podezření na šikanování
- 6 Další důležité informace
 - 6. 1 Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování
 - 6. 1. 1 Nepřímé znaky šikanování
 - 6. 1. 2 Přímé znaky šikanování
 - 6. 1. 3 Rodiče žáků se doporučuje upozornit...
 - 6. 2 Závěrem, aneb časté omyly, či není pravda, že...

1. Předmět

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovně vzdělávací cíle školy.

Tento „Program prevence proti šikaně“ slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

Patří spolu se „Školní preventivní strategií“ a „Minimálním preventivním programem“ k základním dokumentům školy v oblasti boje proti rizikovým projevům chování.

1.1 Základní metodické pokyny MŠMT

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. MSMT-21149/2016

Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních v souladu se Strategií prevence rizikového chování u dětí a mládeže. MŠMT č.j. 21291/2010-28

2 Vymezení základních pojmů

2.1 Šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických či psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nedovedou bránit. Nově se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace jako tzv. „kyberšikana“.

Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrožit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnickými.

Kyberšikanou není oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování. Termínem kyberšikana neoznačujeme rovněž vzájemné internetové psychické násilí a ani věcný konflikt (i opakovaný) mezi rovnocennými partnery.

Přímá šikana může mít podobu verbální, fyzickou, neverbální.

2. 2 Verbální šikana

slovní útoky v podobě nadávek

pomluvy

ponižování

vyhrožování

zraňující komentáře k rase, národnosti, náboženství

kyberšikana – útoky pomocí SMS, e-mailů, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.

2. 3 Fyzická šikana

fyzické útoky v podobě bití

vydírání

sexuální obtěžování až zneužívání

2. 4 Neverbální šikana

urážlivá gesta a zvuky

ničení, kradení a schovávání věcí nebo učebních pomůcek

Nepřímou formou šikany je demonstrativní přehlížení žáka či žáků a jejich ignorování.

3 Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

3. 1 Odpovědnost školy a ochrana zdraví žáků

Škola je jednoznačně zodpovědná za žáky v souladu s ustanovením § 29 Zákona č. 561/2004 Sb. (Školský zákon). Je povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a s tím souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí při předcházení vzniku rizikových projevů chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Je zajištěn dozor ve všech prostorách školy a také při vpouštění žáků do školy před nultou a první vyučovací hodinou. Rodiče a cizí osoby mají povinnost hlásit se na sekretariátu školy při vstupu do ZŠ i MŠ.

3. 2 Odpovědnost pedagogického pracovníka

Pedagogický pracovník musí šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Šikana není sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, může ale svým charakterem naplňovat znaky protiprávního jednání na úrovni přestupku nebo trestného činu. Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit, a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekažení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsaných trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.

Povinnost překažit páčání nebo spáchání trestného činu (§ 367 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překažit. Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekažení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. Překažit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.

Neoznámení trestného činu (§ 368 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.

4 Prevence proti šikanování

4.1 Školní vzdělávací program

Základem pro prevenci šikany a násilí ve škole je Školní vzdělávací program, který podporuje pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky (mezi žáky a učiteli) a usiluje o vytváření bezpečného prostředí školy, především kapitola Klíčové kompetence, Osobnostní a sociální výchova a Výchova demokratického občana.

4.2 Systém primární prevence rizikových forem chování

Systém primární prevence, vymezený Školní preventivní strategií, je dále rozpracován v Minimálním preventivním programu školy na konkrétní školní rok.

4.3 Systém dalšího vzdělávání školy

Systém dalšího vzdělávání školy zahrnuje kromě pravidelných školení školního metodika prevence také vzdělávání ostatních pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů v kolektivu, upevňování zdravých norem chování ve třídách.

4.4 Informování pedagogických pracovníků

Metodik prevence ve spolupráci s ŘŠ je zodpovědný za zvyšování informovanosti pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování a zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování. Metodik

prevence ve spolupráci s ŘŠ zajišťuje doplňování školní knihovny o materiály z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

Třídní učitelé jsou povinni informovat rodiče o problematice šikanování. Důležitý je také systém vzájemné komunikace mezi pedagogy o signálech, výskytu porušení pravidel, nebo jiných rizikových faktorech.

4. 5 **Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně**

Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů, založených na demokratických principech. Všichni by měli vnímat úroveň vztahů mezi žáky a atmosféru třídního kolektivu.

4. 6 **Školní řád**

Ve Školním řádu jsou jasně stanovena pravidla chování, včetně sankcí za jejich porušení.

4. 7 **Spolupráce se specializovanými institucemi**

Při předcházení případů šikany je důležitá spolupráce vedení školy, školního metodika prevence a výchovného poradce s dalšími institucemi v oblastech:

4. 7. 1 Školství – pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogická centra

4. 7. 2 Zdravotnictví – pediatři, odborní lékaři, psychologové, psychiatři a zařízení, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie

4. 7. 3 Sociální péče – oddělení péče o rodinu a děti, oddělení sociální prevence

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo je důvodné podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, oznámí ředitel školy tuto skutečnost neprodleně Policii ČR.

4. 8 **Výchovná opatření**

Je nezbytné každé vyšetřování případu šikany dovést až k závěru – a to individuálně dle závažnosti případu.

4. 8. 1 Další spolupráce s agresorem – též i zprostředkování odborné pomoci

4. 8. 2 Konkrétní výchovná opatření

Napomenutí TU, DTU, DŘŠ, snížený stupeň z chování, výchovná komise se zahájením správního řízení.

4. 8. 3 Spolupráce s třídním kolektivem

Realizace třídnických hodin, které mají žákům poskytnout bezpečný prostor k reflexi vlastní zkušenosti ve škole, kdy mohou mluvit o své spokojenosti ve škole, pocitu bezpečí, vztazích ve třídě.

4. 9 Krizová telefonní linka k šikaně a webové odkazy

Linka bezpečí	celá ČR	116 111
	rodičovská linka	840 111 234
Ped. psychologická poradna	Karviná	597 582 370
	Havířov	597 582 372
	Bohumín	597 582 373
	Český Těšín	597 582 374
Centrum psychologické pomoci, ELPIS (Poradna pro oběti trestných činů a pro týrané a zneužívané ženy)	Karviná	596 317 575
	Havířov	596 812 764
	Karviná	596 812 764
	Ostrava	596 781 688
Bílý kruh bezpečí (pomoc obětem trestné činnosti), Ostrava		596 489 204
Policie ČR		158
Policie ČR Karviná		974 734 651

Webové odkazy

Web Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz (poradna, publikace, letáky ke stažení apod.)

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

Internet poradna, www.internetporadna.cz Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Veřejný ochránce práv, www.ochrance.cz. Amnesty International ČR, www.amnesty.cz

E-Nebezpeci pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

Portál E-Bezpečí, www.e-bezpeci.cz

Online poradna projektu E-Bezpečí, www.napisnam.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz

5 .Krizový plán a postupy při řešení šikanování

Dle závažnosti situace rozlišujeme dva typy scénářů krizového plánu:

Škola zvládne situaci vlastními silami - zahrnuje počáteční stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečných fází šikanování – viz. 5.2.1

Škola potřebuje pomoc z venku , tj. součinnost se specializovanými institucemi – zahrnuje případy pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuch skupinového násilí – viz. 5.2.2

5. 1 Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy

5. 1. 1 Podezření pedagogického pracovníka na šikanu

V případě podezření na šikanování zahájí pedagogický pracovník neprodleně vyšetřování šikany, spolupracuje se školním metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje o případu ředitele školy.

5. 1. 2 Prokázaná šikana

V případě prokázaných projevů šikany pedagogický pracovník neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.

5. 1. 3 Postup ředitele školy

Přijme informaci o šikanování (od pedagoga, žáka, rodičů či jiného dospělého) .

Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu sama nebo je potřeba intervence z venku, tj. pomoc specializovaných institucí a eventuálně Policie ČR.

V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů – v týmu je vždy školní metodik prevence a výchovný poradce.

Zajistí informování rodičů o vyšetřování šikany, případně sám informuje o výsledcích vyšetřování, které řídí.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť zprostředkuje nebo zajistí zprostředkování péče PPP, SVP, atd.

V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

5.2 Vyšetřování šikany

5.2.1 Počáteční šikana

- rozhovor s těmi, kteří na šikanu upozornili, a s oběťmi
- nalezení vhodných svědků
- individuální, eventuálně konfrontační rozhovory, se svědky (nikoliv konfrontace oběti a agresorů)
- zajištění ochrany obětem
- rozhovor s agresory - případně konfrontace mezi nimi
- realizace vhodné metody (metoda usmíření, výchovný pohovor, výchovná komise i s rodiči agresora)
- třídnická hodina, třídní schůzka, práce s celou třídou

5.2.2 Pokročilá šikana s neobvyklou formou

Výbuch násilí skupiny proti jednotlivci či minoritní skupině:

- překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti
- bezprostřední záchrana oběti, zastavení násilí
- zalarmování pedagogů a informování vedení školy
- domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
- zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- pokračující pomoc a podpora oběti
- nahlášení Policii ČR, informace rodičům
- zahájení vlastního vyšetřování

5.3 Konkrétní krizový plán školy (bez ohledu na závažnost případu)

5.3.1 Prvotní reakce školy

Okamžitá ochrana oběti – žáka co nejdříve předat rodičům, než se rodiče dostaví, přemístit žáka do jiné místnosti.

Dohoda o vzájemné informovanosti mezi rodiči a školou.

Oddělení agresorů od kolektivu třídy, a to bezprostředně, aby nemohli i agresori ovlivňovat svědky.

Rozhovory se svědky – výpovědi zaznamenat :

1. KDO je OBĚŤ
2. KDO je AGRESOR
3. KDE šikana probíhá
4. JAK DLOUHO trvá
5. Jakou FORMOU

Zjištění poznatků od ostatních žáků třídy.

Individuální rozhovory s agresory.

Zaslání dopisů rodičům aktérů šikany s termínem projednání případu ve škole.

5.3.2 Seznámení pedagogů s případem šikany

Na mimořádné poradě svolané ředitelem školy po zjištění všech okolností případu je nutno seznámit všechny pedagogické pracovníky s celým případem – jak k šikaně došlo, jak byla zjištěna, jak se dále vyšetřuje, jaká výchovná opatření jsou navrhována, jak se bude pracovat s kolektivem třídy, kde k šikaně došlo.

5.3.3 Individuální schůzky rodičů aktérů případu

Schůzky se všemi agresory probíhají jednotlivě, o všem je vždy vyhotoven zápis. Rodičům je dle potřeby nabídnuto specializované vyšetření žáka.

Následně proběhne schůzka s rodiči oběti, též jsou seznámeni s celým případem a je vyhotoven zápis. Rodiče jsou seznámeni s dalšími postupy školy v rámci ošetření vztahů ve třídě.

5.3.4 Třídnická hodina pro žáky

Žáci jsou obecně informováni o případu a vyšetření šikany, jsou opětovně informováni o možnostech sdělit podezření či konkrétní poznatky o šikaně, o oběti, v případě, že budou svědky šikany.

5.3.5 Výchovná opatření

Udělení výchovných opatření dle Školního řádu.

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- doporučení na realizaci dobrovolného diagnostického pobytu v diagnostickém ústavu
- vrozumění Policie ČR

5.4 Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány – s PPP, SVP, Policie ČR.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči PPP, SVP, nebo dalších odborníků – psychologů, psychoterapeutů, psychiatrů.

5.5 Postup rodičů při podezření na šikanování

V případě, že rodiče informují pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí tento okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje se školním metodikem prevence a výchovnou poradkyní, informuje ředitele školy.

Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem rodiče informovat, co mají dělat, když se o šikanování dozvědí.

Učitel, popřípadě ředitel školy, vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případě, že se podezření neprokáže.

Jsou-li rodiče přesvědčeni, že škola postupuje při řešení šikanování nedostatečně, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy, nebo podat stížnost ČŠI.

6 Další důležité informace

6. 1 Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

6. 1. 1 Nepřímé znaky šikanování

Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.

Při týmových sportech bývá volen do mužstva mezi posledními.

O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.

Má-li promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.

Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.

Stává se uzavřeným.

Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.

Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.

Mívá zašpiněný nebo poškozený oděv.

Stále postrádá nějaké své věci.

Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.

Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.

Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.

Na těle má odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!

6. 1. 2 Přímé znaky šikanování

Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívky, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.

Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným nebo pohrdavým tónem.

Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.

Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.

Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.

Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.

Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

6. 1. 3 Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali níže uvedených možných příznaků šikanování

Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.

Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.

Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.

Zvyšuje se nechuť jít ráno do školy, zvláště když dříve mělo dítě školu rádo. Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztrácí chuť k jídlu.

Dítě nechodí do školy a ze školy se vrací nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.

Dítě chodí domů ze školy hladové - agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu.

Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"

Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.

Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.

Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody – např. opakovaně říká, že je ztratilo, příp. doma krade peníze.

Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.

Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Svě zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat - manipulace s teploměrem apod.

Dítě se vyhýbá docházce do školy.

Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

6. 7 Závěrem, aneb časté omyly, čili není pravda, že...

ten, kdo šikanuje, je vyšinutý jedinec...

ten, kdo je týrán, si za to může sám...

mému dítěti se to (být agresorem, být obětí) nemůže stát...

přísná kázeň to vyřeší...

je to jen kočkování, vždycky to bylo, není to žádný problém...

taková je doba, nedá se s tím nic dělat...

není to moje věc, ať si to vyřeší tam, kde se to děje...

vše se vyřeší změnou skupiny (třídy, školy)...

ostatní ze skupiny (ze třídy) do toho netahejte, ti za nic nemůžou, nic nezmění a nic neřeknou, protože přece nebudou udávat...